

Fristá He' Sextetten

Instrument

Frista' He' Sextetten använder den gamla svenska sättningen:

- E^b kornett
- B^b kornett
- Althorn
- Tenorbasun
- Tenorhorn
- Tuba
- Trummor

Mässingsinstrument

Historiskt

Försöken att göra mässingsinstrumenten kromatiska (melodiska) genomgick olika stadier. Till en början experimenterade man med olika klaffsystem liknande träblåsinstrumentens. Framgång nåddes först ca 1815 genom ventilsystemets tillkomst. Uppfinningen av detta ventilsystem, pumpventilen (pistong), brukar tillskrivas tyskarna Stötzel och Blühmel vilket fann sin största spridning i England, Frankrike och Belgien. Ytterligare en typ av ventil, cylinderventilen konstruerades av österrikaren Riedl 1832 som föredrogs i de tyskspråkiga länderna.

Ventilsystemen var i första hand tänkta att ersätta de otympliga bygelsystemen på naturtönsinstrumenten (trumpeter och horn), varför de främst monterades på dessa. Men även nya instrument och instrumentfamiljer konstruerades. Några egentliga standardtyper av ventilförsedda mässingsinstrument utkristalliserades dock aldrig under 1800-talet: mångfalden av instrument är närmast oöverskådlig, något som inte minst givit upphov till besvärande terminologiska oklarheter. Här skall beröras problemen kring de två instrumentkategorierna bygelhorns- och kornettinstrument, som under 1800-talets förra hälft utvecklades ur de koniska signalhornet (buglehorn) resp. det cirkulära posthornet.

Bygelhornsinstrument

Bygelhornsinstrumenten har en konisk borrhningsprofil, en vid mensur som medger användandet av instrumentets pedaltoner, och (som regel) en konisk anstoss (rördelen som leder fram till själva klockstycket) utan nämnvärt utsvängt klockstycke. Ur bygelhornsinstrumenten konstruerades en rad olika instrument (- familjer) med avseende på mensur och borrhningsprofil. Till de mer livskraftiga av dessa hörde Flygelhornsfamiljen och Saxhornsfamiljen (till bygelhornsfamiljen brukar t. ex. också de italienska Flicorni- och de franska Néo-Alto-instrumenten räknas). Båda byggdes i samma storlekar (dock ej Saxhorn i F) och stämningar:

Flygelhorn	Saxhorn
Flygelhorn i E ^b	Petit Saxhorn i E ^b
Flygelhorn i B ^b (sopran)	Saxhorn Soprano i B ^b
Althorn i E ^b	Saxhorn Alto i E ^b
Tenorhorn i B ^b	Saxhorn Baryton i B ^b
Basflygelhorn (el. Bariton) i B ^b	Saxhorn Basse i B ^b (eng. Euphonium)
Bastuba i F	
Bastuba i E ^b	Saxhorn Contrabasse i E ^b

Flygelhornets tidigaste utvecklingsskede är i många avseende höljt i dunkel men torde huvudsakligen ha ägt rum i Österrike under 1820–30-talet. Saxhornen däremot patenterades 1843 av den franske instrumentmakaren A. J. Sax. Saxhornsfamiljen var mer enhetlig än flygelhornsfamiljen, då de relativa proportionerna mellan de olika instrumentstorlekarna var tämligen konstanta. Detta medförde att saxhornen sinsemellan var mer homogena i klangen än flygelhornen. Annars var inte mycket mer än namnet "Saxhorn" nytt. Båda instrumentfamiljerna byggdes i olika skepnader: klockstycket riktat framåt (trumpetform), klockstycket riktat uppåt (tubaform) och i ovala och cirkulära former. Saxhornen vann huvudsakligen spridning i England–Frankrike–Belgien och var som regel försedda med pumpventiler. Flygelhornen föredrogs däremot i Tyskland–Österrike, och hade cylinderventiler. Bygelhornsinstrument överhuvudtaget anblåstes med djupa, närmast koniska munstycken (valthornslignande), vilka bidrog till instrumentets mjuka och relativt övertonsfattiga klang.

Kornettinstrument

Kornetten utvecklades i Frankrike ur det cirkulära posthornet. I likhet med bygelhornen hade den en konisk borrhning men med en trängre mensur (vilket gör instrumentets pedaltoner ospelbara). Kornetten kan i detta avseende sägas vara ett mellanting mellan trumpet och bygelhorn. Vanligtvis är kornetten försedd med pumpventiler (cornet a pistong) och anblåses med ett skålformat munstycke (likt trumpetens). Kornetten tillverkades vanligtvis endast i de övre stämlägena (Piccola i Ess, Sopran i B och Alt i Ess). Av dessa var B-kornetten den mest använda. I England–Frankrike–Belgien användes B-kornetten istället för saxhornet i B. Det är denna så kallade B-pistong, som ger dessa länders musikkårer deras karakteristiska klang.

Något om svenskt blåskårsinstrumentarium 1850–1900 (mässingsinstrument)

Vid studiet av det svenska mässingsinstrumentariumet är det viktigt att hålla i minne, mångfalden av koniska mässingsinstrument. Samtida fotografier av svenska blåskårer visar att instrumenten hade cylinderventiler och som regel koniska klockstycksdelar. Det kan också sant att huvuddelen av de importerade instrumenten kom från Tyskland. Det kan även anses att instrumentfirman Ahlberg och Ohlsson åtminstone i sin tidigare produktion använde tyska instrument som förebilder. Vidare övertogs i Sverige benämningarna på instrumenten, nämligen, kornett, althorn, tenorhorn, bariton och tuba. De fyra sistnämnda instrumenten hör ju uppenbart till flygelhornsinstrumenten. Men även benämningen "kornett" avsågs ett flygelhornsinstrument. Förklaringen härtill är att de två minsta flygelhornen redan kring mitten av 1800-talet benämndes kornetter i Tyskland. Dessa skall inte sammanblandas med de egentliga kornetter som användes i England–Frankrike–Belgien. Den "svenska kornetten" är ett flygelhorn. De svenska blåskårerna övertog alltså de tyska instrumenttyperna, flygelhorn med cylinderventiler, men också instrumentbenämningarna.

Arrangemang för mässingssextett innehöll alltid följande stämmor:

- E^b kornett
- B^b kornett
- Althorn (i E^b)
- Tenor- (horn, basun)
- Tenor (-horn) 2
- Bastuba

Stämmorna benämns alltså efter flygelhornsinstrumenten. Möjligt är att vissa instrument (av t. ex. de importerade) snarare borde hänföras till exempelvis kornettfamiljen än till flygelhornsinstrumenten. De skillnader som fanns mellan de olika instrumentfamiljerna bekymrade emellertid inte den tidens svenska musiker liksom inte heller instrumenthandlare eller de personer som upprättade inventarieförteckningar över instrument. Så t. ex. benämndes det alt-instrument i Ess som användes till att spela althornsstämman på "althorn", även om det snarare borde räknas till den egentliga kornettfamiljen, bl. a. av den anledningen att dess mensur inte medgav användandet av pedaltoner. Samma mångfald av instrument och samma praxis att benämna efter stämman möter vi också bl. a. i USA under senare hälften av 1800-talet.

Det svenska bleckblåsinstrumentariet utgjordes alltså huvudsakligen av cylinderventilförsedda flygelhornsinstrument efter tysk förebild. Vissa undantag har dock förmodligen förekommit.

Mässingssextetten hade idealt sett en tämligen homogen, hornliknande och dämpad klang, helt skild från t.ex. dagens "brassensembler" (trumpeter, tromboner, valthorn och tuba), som huvudsakligen består av trumpetbesläktade instrument med principiellt cylindrisk borrarprofil.

Det fanns ett instrument i 1800-talets svenska musikkårer, som varken hörde till bygelhorns- eller kornettinstrumenten, nämligen ventilbasunen. Den blev inte särskilt vanlig förrän på 1880-talet. Ventilbasunen har en huvudsaklig cylindrisk borrarprofil, men såväl i klang som i artikulation skiljer den sig från dragbasunen (trombonen). I jämförelse med ett tenorhorn är Ventilbasunens klang mera spröd och övertonsrik.

För stämbesättningar som inkluderar träblåsinstrument utgör oktetten en grundform; tre trä- (flöjt och två klarinetter) och fem mässingsstämmor (ofta: esskornett, althorn, två tenorbasuner och tuba; ev. med trumpet (inte B-kornett, möjligen B-pistong som ju är ett annat instrument)). Oktetterna blev mycket vanliga c:a 1870-1930 och t.o.m. senare, men det gäller bland yrkesmusiker (militärmusiker), inte så mycket bland amatörer där Oktetten inte blev någon vanlig besättningstyp. De rena mässingsensemblerna dominerade och just mässingssextetten kan anses vara typisk för en svensk instrumentbesättning. Typiskt svenskt är också det speciella bruket av Ess-kornetten (i betydelsen svensk kornett ur flygelhornsfamiljen) och senare Ventilbasunen. Ess-kornetten blev aldrig särskilt företrädd vare sig i Tyskland eller Österrike. I Sverige kom den att begagnas som det ledande melodiinstrumentet. Ventilbasunen förekom också den endast sporadiskt i utlandets blåskårer, och då som ackompanjemangsinstrument. I Sverige blev den bärande av den signifikanta obligata kantilena-stämman i tenorläge. Genom små stämbesättningar, som kvintetter och sextetter, framskapades en blåsklang som kan anses vara typisk för Sverige, ett särmerke som ytterligare accentuerades genom det speciella bruket av Ess-kornetten och Ventilbasunen.

Slagverksinstrument torde ha inskränkt sig till liten trumma (eller marschtrumma, viveltrumma) och bastrumma. Becken (cymbaltallrikar) har förmodligen inte varit så vanligt förekommande.

1800-talet / 1900-talet

Mässingsinstrument med cylinderventiler har i Sverige tillverkats från 1840-talet fram till mitten av 1900-talet. På 1800-talet gjordes instrumenten med så kallat "romantisk ton". Det innebar att klockstycksdelen gjordes med en jämn stigande koning. På kornetterna blev det nästan inget utsvängt klockstycke alls utan bara en vikt kant. På de grövre instrumenten blev klockstycket något större. Tonen i dessa instrument blev extra övertonsfattig vilket resulterade i en mörkare och dovre klang. I början på 1900-talet ändrade man utformningen för att få en mer övertonsrik klang, förmodligen för att dessa instrument skall passa bättre ihop med övertonsrika trumpeter, tromboner, valthorn och pistonger (eng. kornetter). På dessa instrument ökade koningen för att avsluta ett klockstycke som var helt utsvängt i förhållande till koningen.

Svenska/Utländska

Förutom den inhemska tillverkningen, företrädd av Wahls i Landskrona, bedrevs en omfattande import av mässingsinstrument, främst från Tyskland. De importerade instrumenten var som regel billigare och hade i första hand funnit avsättning i de civila musikkårerna. Vad kostade då instrumenten till en mässingssextett? I en priskurant från A. Th. Nilssons musikhandel i Norrköping, tryckt 1892, saluförs tre olika kvaliteter och prislägen: tyska, prima tyska och svenska. De tyska instrumenten uppges vara tillverkade av Tysklands förnämsta instrumentfirma, och alla vara försedda med prima cylinderventiler. De svenska tillverkades av Ahlberg & Ohlsson i Stockholm. En ordinär mässingssextett (Ess-kornett, B-kornett, Althorn, 2 tenorinstrument och bastuba) kostade då enligt de tre olika alternativen tyska; 230 kr, prima tyska; 335 kr och svenska; 795 kr. Det förelåg alltså en avsevärd skillnad mellan det billigaste och det dyraste alternativet.

Även trummorna indelades i samma kategorier. Marschtrumma med stockar och Bastrumma med klubba, tyska: 70 kr, prima tyska: 90 kr, och svenska: 130 kr. Musikkårer med bättre ekonomiska resurser (bruks- och skarpskytte- musikkårer) tycktes ha köpt svenska instrument, medan däremot Godtemplar- och Frälsningsarmens- musikkårer och liknande fick hålla till godo med importerade.

Tillverkare

Den första och under ett tiotal år den ende, tillverkaren av mässingsinstrument med ventiler var instrumentmakaren Jacob Valentin Wahl (1801–1887) i Landskrona. Wahl tillverkade huvudsakligen träblåsinstrument. Redan i mycket unga år erhöll han ett visst erkännande för dessa, och hans inval som associé i Kungl. Musikaliska Akademin 1841 var en följd av uppskattning han rönt som byggare av träblåsinstrument. Wahl tillverkade även en del mässingsinstrument, dock utan ventiler. I början av 1840-talet inledde emellertid Wahl även tillverkning av ventilförsedda mässingsinstrument, förmodligen företrädesvis de nya bygelhornsinstrumenten. Firman växte i storlek samtidigt som träblåsinstrumenttillverkningen vid 1840-talets slut upphört till förmån för tillverkningen av mässingsblåsinstrument. Detta antyder en stor efterfrågan på de senare. Anledningen till att Wahl så hastigt la om sin produktion är oklar. I hans dödsruna heter det bl. a.: "På uppmaning af enskild person började han på början af 1840-talet att slå sig på tillverkning af de då vid alla musikkårer antagna mässingsinstrumenten, och genom tillämpning af sina kunskaper i musikens teori och matematik lyckades han åstadkomma instrument som genom sin rena, mjuka och fylliga ton övferrtäffade de förut befintliga och som ännu idag bibehålla sitt företräde framför andra tillverkningar".

Det förefaller dock rimligt att Wahl, som hade många kontakter med militärmusikkårer som instrumentleverantör, själv skulle ha förutsett det nya bleckinstrumentariets framtida roll. I Militärmusikkårererna såg Wahl en ny marknad, vilket medgav en hastig omläggning och expansion av verksamheten; i slutet på 1840-talet hade han ett tiotal medhjälpare.

På 1850-talet började emellertid Wahls firma att minska i storlek. Orsaken härtill var förmodligen konkurrensen från den i Stockholm grundade firman Ahlberg & Ohlsson, som i drygt ett sekel skulle komma att dominera den svenska tillverkningen av mässingsinstrument. Företagets grundare, Olof Ahlberg och Lars Ohlsson, hade varit anställda hos Wahl fram till 1850. De bådas beslut att starta eget företag indikerar den växande och attraktiva marknad som måste ha funnits. Firman som enbart tillverkade mässingsinstrument, expanderade starkt på 1860-talet, då inte minst på grund av den mängd skarpskyttemusikkårer som då bildades. Ahlberg & Ohlsson levererade instrument till samtliga arméns musikkårer men även till bruks- och andra civila musikkårer.

Källmaterial: Bildning och Nöje av Greger Andersson

Här följer en artikel av Staffan A. Svensson om svenska grepp från 2006

Om "svenska grepp"

Den största skillnaden mellan moderna brassinstrument och de gamla svenska modellerna upplevs ofta vara att de inte har identisk fingersättning. På alla moderna brassinstrument är ventilsystemet uppbyggt på samma sätt (med "gaffelgrepp"), och fingersättningen fungerar därför likadant. Gamla svenska mässingsinstrument har en något annan uppbyggnad (s.k. "svenska grepp"), och denna artikel förklarar skillnaden mellan de båda systemen och vad den innebär för den som spelar.

Den första delen börjar med att förklara hur *ventilsystemet och fingersättningen* på ett modernt instrument fungerar, för att sedan gå vidare med hur de gamla svenska modellerna skiljer sig från detta.

Den andra delen utvecklar vilka *praktiska skillnader* det blir för den spelar svenska grepp jämfört med gaffelgrepp, och undersöker om det finns situationer då den ena av de två fingersättningarna är klart bättre än den andra.

Artikeln är skriven för att även de som inte spelar brassinstrument ska kunna förstå, därför kommer vissa säkert förklaringar och definitioner att kännas överflödiga för den som själv spelar.

Hur fingersättningen fungerar

Ventiler på brassinstrument fungerar ungefär som en järnvägsväxel för luftströmmen. Med hjälp av dem leds luften olika vägar genom instrumentet och på så vis kan man ändra den sammanlagda längden på röret man spelar på just då, under tiden man spelar. Varje ventil har en viss rörlängd kopplat till sig (en "bygel"), och denna längd är olika för alla tre ventiler.

Om man inte trycker ner någon ventil leds luften igenom instrumentet utan att ta vägen igenom någon av de byglar som sitter på ventilerna, dessa används alltså inte just då. Resultatet blir detsamma som om man hade spelat en ton på ett instrument helt utan ventiler; man spelar då på det kortaste möjliga röret. Då en ventil är nedtryckt (det finns bara två lägen, uppe eller nere) leds luften genom den bygel som hör till ventilen, och den totala sträckan för luften i instrumentet förlängs alltså med den längden. Då två ventiler trycks ner leds luften genom båda dessa byglar, och då alla tre ventiler trycks ned, men inte förrän då, flödar luften genom alla instrumentets rör.

För att i skrift notera vilka grepp som ska användas skrivs normalt sifferbeteckningar på de ventiler som ska tryckas ner, och det använder jag mig av i denna artikel. Om ingen ventil ska tryckas ner skrivs detta som "0", om endast den andra och tredje ventilen ska tryckas ner skrivs detta "23" o.s.v.

Gaffelgrepp

På praktiskt taget alla moderna instrument används en fingersättning som kallas "gaffelgrepp". Den innebär att första ventilens bygel sänker en spelad ton två halvtoner, den andra ventilens bygel sänker tonen en halvton, och den tredje bygeln sänker tre halvtoner.

Då man ska spela en skala kromatiskt (i halvtonssteg) nedåt från det läge då ingen ventil är nedtryckt (grepp 0), blir alltså nästa steg grepp 2, som sänker en halvton. Nästa steg blir att släppa upp ventil två och istället trycka ner ventil ett (grepp 1), som sänker en helton. Steget efter det blir antingen att lägga till ventil två eller att byta ut ventil ett mot ventil tre (d.v.s. antingen grepp 12 eller 3). Nästa steg blir grepp 23, sedan 13 och sist 123, d.v.s. alla tre ventilerna nedtryckta. Längre ner finns en grepptabell med båda systemens fingersättningar noterade.

Man kan alltså maximalt förlänga röret, och därmed sänka tonhöjden, med sex halvtoner. Tack vare att det går att spela olika höga toner även utan ventiler räcker dessa sex halvtonsteg för att täcka upp hela det normala registret. Vissa instrument (exempelvis piccolatrumpeter, valthorn och tuba) har ofta fyra och ibland fem ventiler för att få större möjligheter, och i så fall fungerar de tre första som jag beskrivit ovan. Namnet "gaffelgrepp" har systemet sannolikt fått eftersom greppet 13 förekommer mycket oftare här än om man spelar med svenska grepp, framförallt vid spel i tonarter med få förtecken.

Svenska grepp

På de gamla svenska mässingsinstrumenten används en fingersättning som kallas "svenska grepp". Den liknar för det mesta gaffelgrepp, men den tredje ventilen är annorlunda. Den första ventilens bygel sänker som förut en spelad ton två halvtoner och andra ventilens bygel sänker tonen en halvton, men den tredje bygeln sänker i detta system tonen fyra halvtoner.

En kromatisk nedgång med svenska grepp blir alltså likadan de första stegen. Efter greppet 0 kommer grepp 2 och sedan 1. Steget efter är den enda möjligheten att trycka 12, och nästa steg blir 3. Efter detta kommer 23, och till sist 13 och 123. Med denna fingersättning kan man alltså sänka totalt sju halvtoner, ett steg mer än med gaffelgreppsystemet.

Del II. Att spela med svenska grepp

Vad blir svårare/lättare att spela med svenska grepp?

För att kunna svara på den frågan måste man först bestämma sig för vilka grepp eller greppkombinationer som är svårare än andra, först sen kan man uttala sig om i vilka situationer gaffelgrepp eller svenska grepp är mest praktiskt.

Enskilda grepp kan inte direkt sägas vara lättare eller svårare, däremot kan kombinationer av två grepp (t.ex. en drill) eller fler (t.ex. en skala) vara olika svåra. Men vilka grepp upplevs då som svårare än andra? Jag har inte undersökt detta vetenskapligt, men vissa greppkombinationer är uppenbart mindre ergonomiska än andra. För att undersöka vilket fingersättningsystem som är enklare gjorde jag en uppskattning vilka kombinationer av två grepp som upplevs som svåra, och kontrollerade sedan i vilken

omfattning dessa förekommer i samtliga durskalor (som ju också motsvarar rena mollskalor) och i samtliga dur- och molltreklanger. Tanken var att dessa tillsammans skulle ge en uppfattning om ungefär hur ofta de greppkombinationer som räknas som svåra förekommer.

Man kan naturligtvis variera vilka grepp som räknas som svåra och vilka sammanhang man undersöker, men de slutsatser jag kom fram till i min egen lilla undersökning var att inget av de två systemen är uppenbart svårare eller lättare än det andra. Olika greppkombinationer dominerar i de olika systemen, och en viss "svår" kombination ofta motsvaras av en annan, t.ex. 2-23 med gaffelgrepp av 2-3 med svenska grepp. Man ser också att svårigheterna beror mycket på vilka specifika grepp man tycker är lätta eller svåra. Om man har lätt för greppkombinationerna 2-23 eller 12-13 passar gaffelgrepp bättre, har man lättare för 2-3 eller 12-3 blir problemen färre om man använder svenska grepp.

En något förvånande upptäckt var att vissa tonarter, t.ex. C-dur och D-dur, är märkbart enklare med svenska grepp, medan E-dur blir enklare med gaffelgrepp. Med andra ord kan man mycket väl oftare få användning av de fördelar som svenska grepp ger än de fördelar gaffelgrepp ger. Med gaffelgrepp har man dock möjligheten att använda greppet 3 istället för 12. Inget motsvarande finns med svenska grepp, där de enda alternativgreppen är de som uppkommer då naturtonsserier överlappar varandra. I min undersökning ovan har jag inte tagit hänsyn till detta (det går inte alltid att göra det av intonationsskäl), men om man gjorde det skulle gaffelgreppssystemet definitivt ha fördel av det. Med svenska grepp har man det unika greppet 123, läget då alla ventiler är nedtryckta. Detta är dock inte lika användbart som 3 istället för 12 i gaffelgreppssystemet, och varför det är så förklaras i nästa stycke.

Intonation på de svenska greppen 23, 13 och 123

Det kan spontant låta som om systemet med svenska grepp har större möjligheter eftersom det har fler olika grepp, men i praktiken gör intonationen att greppet 123 nästan aldrig används. En ventil som ska sänka ett instrument en halvton måste nämligen vara en viss längd i förhållande till instrumentets totala längd. Det är inget konstigt med det, byglarna på en tuba är exempelvis längre än de på en kornett. Men här kommer problemet in: en ventilens bygel skulle egentligen behöva bli lite längre så fort man trycker ner någon av de andra ventilerna. Då är det nämligen ett längre rör som ska förlängas.

När man bestämmer hur långa byglarna ska vara måste man därför välja vilka grepp som ska stämma bra och vilka man låter stämma sämre. I praktiken innebär detta att de grepp som förlänger röret mest (13 och 123 med gaffelgrepp, eller 23, 13 och 123 med svenska grepp), blir alldeles för höga. På moderna instrument har man löst detta på olika sätt. Trumpet eller kornett har krokor eller ringar på byglarna så att man kan justera byglarnas längd under tiden man spelar, på valthorn och tuba finns istället en eller flera extraventiler som används istället. De gamla svenska instrumentmodellerna är något primitivare i denna bemärkelse och har inget inbyggt sätt att kompensera dessa svagheter. De stämmer helt enkelt uppenbart sämre på vissa toner, och att det är svårt att få dem att stämma bra är en viktig anledning till att de inte används i speciellt stor utsträckning.

Den som spelar vet dock att det är svårt att få även de svenska greppen 3, 23 och 13 att stämma samtidigt, och det går inte att komma ifrån att alla dessa grepp måste användas om man vill kunna spela alla toner. Man får helt enkelt justera bygelns längd för att hitta en acceptabel kompromiss. Man ska inte dra sig för att ändra bygelns längd mellan stycken eller i tillräckligt långa pauser om det hjälper fraser att stämma bättre. Huvudsaken är att få det att stämma så bra som möjligt, och om man gör det genom att dra fram och tillbaka så fort man får chansen eller låter bygelns sitta still jämt är upp till varje person.

Det något annorlunda motståndet i ett instrument av gammal svensk modell gör att den som vill spela på det (och låta bra) måste spela en del innan man får in i ryggmärgen vilka toner som måste kompenseras och hur. Detsamma gäller hur man själv enklast pressar antingen upp eller ner toner med bibehållen klang och stabilitet när man använder greppen 3, 23, 13, eller 123.

Slutord

Att spela med svenska grepp är inte svårare än att spela med normala gaffelgreppssystemet. Skalor i några av tonarterna med få förtecken, t.ex. C och D, blir faktiskt enklare.

Intonationen blir svårare på gamla svenska instrument eftersom de inte har något sätt att justera byglarnas längd under tiden man spelar. Det blir upp till var och en som spelar att hitta den kompromiss som passar bäst. Denna kompromiss behöver inte vara densamma för varje låt, och hur mycket den varierar blir också något som man själv får komma fram till.

För den som har ett instrument med svenska grepp men absolut inte vill spela på detta sätt, går det visserligen att bygga om instrument till gaffelgrepp, men jag vill verkligen varna för att tro att man kan göra detta ingrepp själv. Gamla svenska instrument är inte byggda som moderna instrument vare sig i

material eller i konstruktion, och risken för att förstöra instrumentet helt är stor, även för den som kan reparera moderna instrument! Vill man tvärtom göra om sitt moderna instrument till svenska grepp kan man låta tillverka en ny bygel för sin tredjeventil och helt enkelt sätta dit den istället för sin vanliga, inga ingrepp i instrumentet är nödvändiga. Eftersom detta är något väldigt ovanligt kommer en sådan bygel dock troligen att behöva specialbeställas.

Mer att läsa

För den vetgirige finns mer att läsa på Svenska samfundets för musikforskning internetpublikation

[BLÅS PÅ SVENSKA](#) av Ann-Marie Nilsson.